

*Корюкалов М.**

ЗОВНІШНЯ ДОПОМОГА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ УКРАЇНІ В РАМКАХ СХІДНОГО ПАРТНЕРСТВА

Східне партнерство – нова рамка відносин між ЄС та шістьма його східними сусідами, яка була розроблена у 2008 р. для того, що посилити відносини з ними, закріпивши вплив ЄС за рахунок тіснішої співпраці та інтеграції. Старт цієї ініціативи відбувся 7 травня 2009 р. на саміті у Празі. Хоча східні партнери мають неідентичні цілі стосовно ЄС, усі вони намагаються зміцнити свої відносини з Європейським Союзом. Таким чином, Східне партнерство стало спробою відповіді ЄС на виклики і прагнення країн-партнерів.

Зовнішня допомога є інструментом здійснення зовнішньої політики, який передбачає безповоротну та безкоштовну передачу ресурсів від донора до держави-реципієнта для підтримки її сталого розвитку та процвітання. ЄС дуже активно використовує цей інструмент у своїй зовнішній політиці, у тому числі і для реалізації Східного партнерства.

Східне партнерство прямо не передбачає запровадження та використання спеціальних інструментів зовнішньої допомоги, тому ЄС продовжує використовувати Європейський інструмент сусідства та партнерства – інструмент, за яким ЄС надає допомогу в рамках Європейської політики сусідства.

В рамках Східного партнерства ЄС пропонує своїм сусідам нові угоди асоціації, що можуть включати договори щодо зони вільної торгівлі для тих країн, які здатні й прагнуть до цього, поступову інтеграцію в економіку ЄС, полегшення подорожування до ЄС шляхом послідовної лібералізації візового режиму, що супроводжується заходами по боротьбі з нелегальною імміграцією. Східне Партнерство також сприяє підтримці демократії та належного врядування, посиленню енергетичної безпеки, стимулюванню економічного і соціального розвитку, проведенню секторальних реформ, захисту навколишнього середовища і заохоченню міжкультурного діалогу. Крім цього, Східне партнерство пропонує додаткове фінансування для проектів, спрямованих на усунення соціально-економічних дисбалансів і підвищення стабільності в країнах-партнерах [1].

Українські та європейські дослідники критикують Східне партнерство, причому українські дослідники, зокрема О.Шаповалова [2] та Г. Перепелиця [3] критикують його за асиметрію очікувань і можливостей, які мають ЄС та країни-сусіди щодо нього, а європейські – за відсутність зацікавленості держав-сусідів у цій ініціативі [4]. Питання асиметрії можливостей стосується *inter alia* і обсягів допомоги, які передбачає Східне партнерство.

Для того, щоб визначити причинно-наслідковий зв'язок, необхідно проаналізувати задекларовані цілі Східного партнерства та усвідомити, яким чином формувалися очікування України від цієї ініціативи. Так, очікування ЄС стосувалися стабілізації східноєвропейського простору, в той час як країни-сусіди сподівалися отримати політичні вигоди (в першу чергу визнання перспективи членства). Ця перспектива початково була

* аспірант кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник проф. Манжола В.А.

присутня у проекті цієї ініціативи, але потім була виключена як результат компромісу між найбільш впливовими державами-членами ЄС [5]. Відсутність цієї перспективи означає, що необхідні інші чіткі критерії та результати, які принесе Східне партнерство. Таким чітким очікуваним результатом могли б стати такі програми зовнішньої допомоги, які б базувалися на інтересах України та використовували такі методи, які довели свою ефективність у політиці допомоги стосовно держав-кандидатів. Проблема полягає у тому, що Україна ще не визначилася із своїми інтересами у сфері зовнішньої політики. Так, зобов'язання України провести апроксимацію свого законодавства до норм *acquis communautaire* є майже такими ж серйозними, як і у країнах-кандидатах. Але практична робота уряду засвідчує, що Україна поки що не готова виконувати ці зобов'язання, що уряду легше постійно торгуватися з ЄС стосовно тих чи інших форматів співробітництва, ніж виконувати домовленості та забезпечувати модернізацію держави. Такий торг до певного часу буде підігрівати інтерес Євросоюзу до нашої держави та змушувати його періодично пропонувати нові, все більш глибокі моделі інтеграції, але, по-перше, якість таких пропозицій підвищується дуже поступово, а по-друге, Україна продовжує не виконувати їх.

Східне партнерство передбачає, що обсяги зовнішньої допомоги ЄС для України, як і для інших східних сусідів ЄС, зростуть через залучення додаткових коштів. Загальний обсяг фінансування ініціативи було визначено в обсязі 600 млн. євро на період 2009-2013 рр., 250 млн. з яких будуть залучені шляхом перерозподілу коштів бюджетної підтримки держав-учасниць Східного партнерства з інших програм у рамках ЄІСП, запланованих відповідно до НІП країн-учасників Східного партнерства. Додатково буде надано ще 350 млн. євро, які, за попередніми експертними оцінками [6], будуть використовуватися для підтримки базових напрямів у країнах-партнерах. Цими напрямами є:

1) підтримка реформ на національному рівні країн-партнерів (двосторонній вимір) – Програма комплексного інституційного розвитку, на що передбачається виділити 186 млн. євро;

2) багатосторонній вимір Східного партнерства, а конкретніше – реалізація двох ініціатив: «Програми інтегрованого прикордонного управління» і «Південного енергетичного коридору», на що заплановано виділити 81 млн. євро;

3) соціально-економічний розвиток для зменшення розбіжностей між розвитком регіонів, або регіональний розвиток, на що передбачено виділити 72 млн. євро.

Водночас процес розподілу фінансових ресурсів, виділених на фінансування Східного партнерства на період до 2013 р., ще триває і завершиться після чіткого визначення пріоритетів та пропозицій дієвих та ефективних проектів для реалізації у двосторонньому вимірі. Тому наведені вище суми є попередніми і приблизними. Східне партнерство дозволить Україні відчувати себе особливою державою для Європи, тому що за обсягами фінансування вона виходить на четверте місце серед країн-сусідів. Протягом 2007-2010 рр. Україні було виділено 494 млн. євро. Якщо врахувати ще й фінансування від Східного партнерства (350 млн. євро на період до 2013 р., яке має бути розподілене між шістьма країнами-учасницями), а також гранти від Механізму сприяння реформам управління й участь у програмах транскордонного співробітництва, регіональних і міжрегіональних програмах, сукупна допомога Україні на цей період перевищить позначку в 0,5 млрд євро (утім, неможливо передбачити точну суму надходжень до України, оскільки програмні документи регіонального та транскордонного співробітництва не диференціюють фінансування між окремими країнами, визначаючи обсяг виділених коштів тільки на рівні проектів). Більше отримують Марокко (654 млн. євро), Палестинська Автономія (632 млн. євро) і Єгипет (558 млн. євро) [7], але всі ці держави у тій чи іншій мірі переживають

конфлікти, які ЄС сприймає як загрозу власній безпеці, тому він і фінансує їх так масштабно.

Збільшення допомоги ЄС в рамках Східного партнерства може сприйматися як інтенсифікація політики «купівлі» реформ та передбачуваності у країнах-сусідах. «Купівля реформ» – це явище, яке не приносить зиску нікому і згубно позначається на політичному іміджі і «продавця», і «покупця». Натомість зовнішня допомога дозволяє ЄС декларувати свою виключну роль у тому, що держави-сусіди готові екстраполювати норми та правила ЄС на свої власні процеси розвитку. Але ЄС не може не розуміти, що така готовність залежить виключно від політичної волі уряду реципієнта, а за умови безвідповідальності окремих урядів збільшення обсягів зовнішньої допомоги не принесе жодних результатів. Це означає, що ЄС слід використовувати свій досвід надання допомоги країнам-кандидатам у допомозі країнам Східного партнерства, особливо у тому, що стосується взаємопов'язаності політики допомоги та інших напрямків зовнішньої політики ЄС. А Україні слід усвідомити, що стратегія торгу та нарощення вимог від ЄС не приносить стратегічних вигод. ЄС не дасть перспективи членства ЄС у найближчі роки, тому слід використовувати наявні можливості, тим більше що використовуючи ці можливості, Україна не буде потрапляти у дискриміноване становище. Україна має занадто велику кількість власних проблем, в тому числі й у сфері використання зовнішньої допомоги, щоб торгуватися з ЄС і при цьому зберігати репутацію надійного та передбачуваного партнера. Найкраща стратегія – це діалог, який дозволить усунути асиметрію очікувань щодо Східного партнерства взагалі та зовнішньої допомоги ЄС зокрема, а також відповідальне і транспарентне впровадження домовленостей, в тому числі і програм зовнішньої допомоги.

Література

1. Council of the European Union. Joint Declaration of the Prague Eastern Partnership Summit // Електронний документ http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/er/107589.pdf – Перевірено 11.04.2011
2. Шаповалова О. Східне партнерство: асиметрія очікувань і можливостей // *International Review*. – 2010. – № 3. – с. 7.
3. Перепелиця Г. Нові інструменти «Східного партнерства» і можливості країн-учасниць // *International Review*. – 2009. - # 2 (10). – р. 4.
4. УНІАН. «Польські експерти: "Східне партнерство" просувається тяжко» // Електронний документ <http://www.unian.net/ukr/news/news-433920.html>. – Перевірено 16.04.2011.
5. Шаповалова О. Східне партнерство: асиметрія очікувань і можливостей // *International Review*. – 2010. – № 3. – с. 3.
6. Газізуллін І., Гончар М., Коломієць О. та ін.. Східне партнерство ЄС: додаткові можливості для євроінтеграції України /; за ред. В.Мартинюка. Укр. незалеж. центр політ. дослідж. – К.: Агентство «Україна», 2009. – с.8
7. Тесс'є-Столл С., Гуменюк В., Шумило О., Калтигіна С. Моніторинг ENPI в Україні. Звіт. Липень 2009 р. // Електронний документ http://www.icps.com.ua/files/articles/55/44/ENPI_Monitoring_Ukr.pdf. – Перевірено 17.04.2011